

УДК: 811.111

DOI: 10.31475/fil.dys.2018.08.14

ЛЮДМИЛА ВОРОТНЯК,

кандидат педагогічних наук, доцент

(м. Хмельницький)

Функціонування прецедентних феноменів в англomовному газетному дискурсі

У статті виявлено та схарактеризовано такі основні функції прецедентних феноменів в англomовному газетному дискурсі: функцію характеристики, функцію експресивності, номінативну, парольну та маніпулятивну функції. Встановлено, що функції прецедентних феноменів увиразнюють текст та здійснюють прихований вплив на формування думок, переконань адресата.

Ключові слова: *прецедентні феномени, газетний дискурс, функція характеристики, функція експресивності, парольна функція, маніпулятивна функція.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Аналіз функціональних характеристик прецедентних феноменів особливо важливий під час дослідження газетного дискурсу, одним із завдань якого є вплив на реципієнта. Реалізація цього завдання на вербальному рівні пов'язана з використанням одиниць, знайомих більшості представників лінгвокультурної спільноти, що регулярно актуалізуються в мовленні та зберігаються в колективній пам'яті його представників.

Аналіз досліджень і публікацій... Висвітленню проблеми функціональних властивостей прецедентних феноменів присвячені роботи О. А. Земської, О. П. Семенець, Г. Г. Слишкіна, А. П. Чудінова (роль, яку прецедентні феномени виконують під час відтворення в мовленні); Д. Б. Гудкова, Ю. А. Гунько, Ю. М. Караулова, В. В. Красних (характер та мета використання прецедентних феноменів у мовленні) тощо.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз функцій прецедентних феноменів у англomовному газетному дискурсі.

Виклад основного матеріалу... Досліджуючи прецедентні феномени, вчені виокремлюють різні функції: інформативну, оцінну, апеляційну, розважальну, декоративну персуазивну, номінативну, парольну, стилістичну (Боярських) [2, с. 60]; експресивну, оцінну, парольну (Д. Б. Гудков) [4].

У нашому дослідженні ми розглядаємо наступні функції прецедентних феноменів у газетному дискурсі: функцію характеристичної, функцію експресивності, номінативну, паролічну та маніпулятивну функції. Слід відмітити, що функції прецедентних феноменів не обмежуються лише зазначеними нами, у газетному дискурсі можуть також актуалізуватися інші функції, однак результати аналізу показали, що ці функції є найбільш домінуючими у газетному дискурсі.

Д. Гудков стверджує, що основною функцією прецедентних феноменів є функція характеристичної [4, с.247]. На його думку прецедентні феномени у своєму конотативному вживанні виступають, як правило, як складові метафори або порівняння і слугують для уподібнення або зіставлення різних за своєю природою об'єктів. Саме статус прецедентного феномену як складника ядра когнітивної бази лінгвокультурної спільноти та високий ступінь його аксіологічності допомагає виявити функцію характеристичної прецедентного феномену у газетному дискурсі.

У нашому дослідженні ми виділяємо три основні типи актуалізації функції характеристичної прецедентних феноменів у газетному дискурсі: через метафору, через порівняння, через вставне речення.

Варто зазначити, що «метафоричність» прецедентних феноменів полягає у використанні їх диференційних ознак для характеристичної іншого предмета об'єктивної дійсності. У цьому випадку прецедентний феномен є добре відомим та легко впізнаваним мовцями і трактується адресатами як оптимально релевантний:

«There were smaller statements of support of the French people in the aftermath of the Charlie Hebdo shootings, too, most notably the «JeSuisCharlie» button Amal Clooney pinned to her satin Dior clutch.» [Los Angeles Times, January, 2015]

У наведеному прикладі автор отожднює «JeSuisCharlie» з нацією, що оплакує невинних людей. Метафоричний вираз створено з метою засудження терористичних атак. За цією аналогією створено інший вираз *»JesusVolnovakha»* з метою демонстрації підтримки та співчуття українському народу у війні на сході країни та у зв'язку з трагедією, яка сталася в 1914 році в місті Волноваха.

Наступний тип актуалізації цієї функції прецедентного феномена – використання у реченні порівняння, яке дає експліцитну характеристику предмета:

Italian politics is beginning to look like a season of Celebrity Survivor. And not only is Berlusconi the reigning champion..., he is also its executive producer. (Time, July 13, 2009)

Автор статті порівнює італійських політиків з учасниками телешоу «Celebrity Survivor», в основу якого покладено принцип усування своїх супротивників голосуванням.

Пряме посилання на прецедент, яке, здебільшого відбувається за допомогою вставних речень, є ще одним типом актуалізації характеристизації прецедентних феноменів. Автор висловлює своє ставлення до предмета, який він описує, за допомогою вставного речення, в якому наводить додаткову інформацію, що не має безпосереднього прямого зв'язку зі змістом статті.

Результати дослідження дають підстави стверджувати, що прецедентні феномени уможливають, з одного боку, відображення того, чого не можна відобразити за допомогою наявних мовних завобів, а з іншого боку, виразити це максимально точно та стисло. Для газетного дискурсу економія мовних засобів особливо актуальна, оскільки текст має свої фізичні межі. У цьому випадку для привертання уваги часто використовуються візуальні засоби.

Н.Феркло вважає, що у випадку текстової економії автору не потрібно пояснювати те, що сприймається як само собою зрозуміле. Інтерпретатор повинен заповнити пропуски, зробити експліцитним те, що залишено імпліцитним, та сформулювати когерентне значення тексту [8, с.123].

Наступною функцією прецедентних феноменів є функція експресивності, яку розуміють як ознаку інтенсифікації значення слів за шкалою зменшення та збільшення різних денотативних та конотативних ознак, зокрема логічного змісту, оцінок й емотивності. Саме завдяки цій функції можна пояснити використання прецедентних феноменів навіть у випадку існування майже повних синонімів прямої номінації [4, с.257]:

She glances out the window at the hills where, she believes, David and Abraham once walked. (Time, July 27, 2009)

У цьому прикладі використовуються біблійні прецедентні імена «David» та «Abraham» замість більш загального терміна «біблійні патріархи». Вживання прецедентного феномена вимагає від реципієнта складніших інтерпретативних процедур, ніж у випадку використання синонімів прямої номінації. Однією з причин цього, на думку Д. Гудкова, є ефект експресивності, який виникає при вживанні прецедентного феномена [4, с. 257].

При вживанні прецедентних феноменів у заголовках статей здебільшого спостерігається прояв двох функцій – експресивної та естетичної, причому не завжди можна чітко визначити яка із них є домінантною:

Houston, We Have No Problems. (Newsweek, June 30, 2008)

Функції характеристики та експресивності є основними функціями прецедентних феноменів у газетному дискурсі. Вони іноді можуть діяти паралельно, іноді спостерігається значна домінація або майже повна відсутність однієї з них. Далі ми розглянемо додаткові функції прецедентних феноменів, які, тим не менше, у тексті відіграють важливу роль. На основі аналізу нам вдалось виявити такі додаткові функції прецедентних феноменів у газетному дискурсі: номінативну, парольну та маніпулятивну.

Номінативна функція прецедентних феноменів здійснюється з метою економії мовних засобів за допомогою вказівки на особу, явище, подію, що є значущими для реципієнтів та які не вимагають додаткового опису чи пояснення. Однак важливим у цьому плані є апеляція не до власне денотата, а до набору диференційних ознак цього прецедентного феномену.

Наведемо приклади, коли прецедентний феномен вживається для позначення ширшої категорії об'єктів:

In that case, the coasts they protect would be exposed to the full fury of tomorrow's Katrins. (Newsweek, May 17, 2010)

В аналізованому прикладі прецедентний феномен є узагальнюючою назвою подібних явищ чи осіб. Слово *Katrin*s вжито для позначення стихійних лих, які загрожують руйнуваннями побережжю країни з боку Мексиканської Затоки.

Таким чином, однією з передумов для становлення феномена як прецедентного є його здатність виконувати функцію номінації, коли мовна одиниця починає вживатися не лише як власна назва для найменування одного об'єкта, а як узагальнююча назва:

Парольна функція прецедентних феноменів є засобом ототожнення особи з певною лінгвокультурною спільнотою, оскільки завдяки реалізації цієї функції здійснюється усвідомлення людини як представника тієї чи іншої громади.

Розглядаючи парольну функцію, дослідники вважають, що вона спрямована на доведення чи емпатизацію належності відправника мовлення до тієї ж групи, що й адресат (Г.Слишкін) [6, с.99], полягає в тому, що прецедент виступає як певний код у системі розпізнавання «свій-чужий» і слугує доказом належності адресанта до тієї ж соціальної чи культурної групи, що й адресат (В.Алексеева) [3, с.151–152].

Ю.Караулов вказує на певні труднощі, які можуть виникнути при виокремленні парольної функції, оскільки прецедентні феномени «мають надособистісний характер, тобто добре відомі також широкому оточенню певної особистості, включаючи її попередників та сучасників»

[5, с.216], а наявність пароліної функції, фактично, накладає певні обмеження на цю характеристику прецедентного феномену, адже пароль звучує коло комунікантів, які можуть його успішно інтерпретувати.

Варто зазначити, що прецедентні феномени національного рівня є широко відомими саме певній національній лінгвокультурній спільноті, яка має спільну когнітивну базу, обмежену етнічними, національними, політичними рамками. А отже, представники інших лінгвокультурних спільнот без спеціальної підготовки не зможуть адекватно інтерпретувати чужі національні прецедентні феномени.

There's a reason Harry Truman's White House desk sign, THE BUCK STOPS HERE, has entered presidential mythology. (Time, July 20, 2009)

Так, прецедентний феномен, вжитий у наведеному прикладі, є малоінформативним для людей з іншою когнітивною базою і без додаткового пояснення він буде незрозумілим. Так, значення цієї фрази, яка походить з гри в покер, розуміють як потребу прийняття важких рішень самому та неперекладання відповідальності на інших, а закріпилося воно після використання цього висловлення президентом Г.Труменом [7].

Отже, реалізація пароліної функції прецедентного феномену є умовою для прийняття тієї чи іншої особи до свого кола. У більшості випадків прецедентні феномени, які використовуються у пароліній функції, є невідомими представникам інших лінгвокультурних спільнот.

Маніпулятивна функція прецедентних феноменів у газетному дискурсі – це функція прихованого впливу, неусвідомленого адресатом, на формування думок, переконань адресата та спонування його до вчинення певних дій, вигідних маніпулятору. Найбільший маніпулятивний ефект при вживанні прецедентних феноменів досягається: 1) за рахунок їх включення у заголовок, початок чи кінець статті; 2) через використання трансформованих прецедентних феноменів, коли в одній одиниці наявні два смисли – дослівний та глибинний; 3) через створення розширених метафоричних образів за допомогою прецедентних феноменів.

Для того щоб пустити процес уяви по потрібному руслу, вигідному маніпулятору, автори статей використовують прецедентні феномени у заголовку. Місце прецедентного феномену є суттєвим, наприклад, завдяки психологічному ефекту краще сприймається та запам'ятовується початок та кінець будь-якого повідомлення в дискурсі.

Ілюстрацією цієї думки може слугувати назва статті «*Tear Down This Wall*» (Newsweek, April 20, 2009), де активізується прецедентне

висловлювання Рональда Рейгана та промова, яку він виголосив у 1987 році у Берліні. Це висловлювання має конкретний денотат – Берлінську стіну, проте прецедентне висловлювання асоціюється, перш за все, з боротьбою проти тоталітаризму та комунізму в східній Європі у кінці 1980-х рр.

Висновки... Таким чином, функції прецедентних феноменів спрямовані на формування в читача певного ставлення до зображуваних подій, оскільки прецедентні феномени, вербально репрезентовані прецедентними іменами, прецедентними висловлюваннями чи прецедентними ситуаціями, дають позитивну чи негативну оцінку цим подіям. Знання особливостей когнітивних процесів дають змогу авторам керувати спряйняттям інформації реципієнтами, створюючи відповідні установки.

Подальшого дослідження вимагають типи трансформацій прецедентних феноменів у масмедійному дискурсі.

Список використаних джерел і літератури:

1. Алексеева В.О. Прецедентные феномены современного российского политического дискурса. Воронеж: Воронежский государственный ун-т, 2004. С.149–153.
2. Боярских О. С. Прецедентные феномены со сферой-источником «Литература» в дискурсе российских печатных СМИ (2004–2007 гг.) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Нижний Тагил, 2008. 230 с.
3. Великорода В.Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Львів, 2008. 20 с.
4. Гудков Д.Б. Прецедентные феномены в языковом сознании и межкультурной коммуникации: дис. ...доктора филол. наук: 10.02.19. Москва, 1999. 400 с.
5. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. Москва: Наука, 1987. 264с.
6. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. Москва: Academia, 2000. 128с.
7. Wikipedia. URL: www.wikipedia.org.
8. Fairclough N. Media discourse. Oxford University Press, 1995. 216 p.

References:

1. Alekseyeva V.O. Pretsedentnyye fenomeny sovremennogo rossiyskogo politicheskogo diskursa. Voronezh: Voronezhskiy gosudarstvennyy un-t, 2004. S.149-153.
2. Boyarskikh O. S. Pretsedentnyye fenomeny so sferoy-istochnikom «Literatura» v diskurse rossiyskikh pechatnykh SMI (2004–2007 gg.) : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 / Nizhniy Tagil, 2008. 230 s.

3. Velykoroda V.B. Semantychni ta funktsional'no-prahmatychni kharakterystyky evfemizmiv v anhliys'kiy movi: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk: spets. 10.02.04 / L'viv, 2008. 20 s.

4. Gudkov D.B. Pretsedentnyye fenomeny v yazykovom soznanii i mezhkul'turnoy kommunikatsii: dis. ...doktora filol. nauk: 10.02.19. / Moskva, 1999. 400 s.

5. Karaulov YU.N. Russkiy yazyk i yazykovaya lichnost'. M.: Nauka, 1987. 264 s.

6. Slyshkin G.G. Ot teksta k simvolu: lingvokul'turnyye kontsepty pretsedentnykh tekstov v soznanii i diskurse. M.: Academia, 2000. 128 s.

7. Wikipedia. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: www.wikipedia.org

8. Fairclough N. Media discourse. Oxford University Press, 1995. 216 p.

Summary

Liudmyla Vorotniak

Functioning of Precedent Phenomena in the English-Language Newspaper Discourse

The article identifies and describes the main functions of precedent phenomena in the English-language newspaper discourse. It has been found that the characterization function is mostly manifested through metaphor, comparison or insertion structures; the function of expressiveness allows the addressee to achieve intensification and emotionality, expresses the text due to the expressiveness of the logical components; nominative function is carried out in order to save linguistic resources by means of an indication of a person, a phenomenon, an event that are significant for the recipients and do not require additional description or explanation; the password function is a means of identifying a person with a particular linguistic-cultural community and facilitate the integration of speakers within this community; manipulative function of precedent phenomena – is a function of hidden influence on the formation of opinions, beliefs and motivations of the recipient to perform certain actions favorable to manipulator.

The scientific sources devoted to the functioning of precedent phenomena are analyzed, which convincingly proves existence of different approaches to the problem and gives grounds to assert that precedent phenomena are multifunctional. Three main types of actualization of the function of characterization of precedent phenomena in the newspaper discourse are distinguished: through metaphor, through comparison, through the insertion sentence.

Key words: *precedent phenomena, newspaper discourse, function of characterization, expressiveness function, password function, manipulative function.*

Дата надходження статті: «17» жовтня 2018 р.

Дата прийняття до друку: «05» листопада 2018 р.